

NEEM EEN GEIT

Claudia de Breij

Neem een geit

Leven voor gevorderden

Lebowski Publishers, Amsterdam 2015

© Claudia de Breij, 2015
© Lebowski Publishers, Amsterdam 2015
Omslagontwerp: Dog and Pony
Omslagbeeld: Marieke van Grinsven
Auteursfoto: Jacqueline de Haas
Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

ISBN 978 90 488 2620 9
ISBN 978 90 488 2621 6 (e-book)
NUR 400

www.lebowskipublishers.nl
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

- Do not follow me, I'm lost too 9
- Neem een geit 13
- Je kunt het leven beter doen (of slechter) 15
- Hou nooit een compliment voor je 19
- Schrijf een brief 21
- Act your age 23
- Vertrouwen geeft vertrouwen 27
- Het beste voor jou is niet per se het beste voor iedereen 29
- Gezondheid is vrijheid 31
- Shit is goed 34
- Wees trouw 38
- Wie je bent is wie je altijd bent geweest 40
- Maak ruzie 43
- Word de beste putjesschepper van de wereld 47
- Ga goed uit elkaar – vooral voor de kinderen 50
- Opvoeden is gewoon heel moeilijk 57
- Eert uw vader en uw moeder, ofwel: je ouders zijn een
gegeven 60
- Het is geen wedstrijd 64
- Het eerste jaar van rouw moet je niets van jezelf
verwachten 66
- Eén en één is vaak toch twee 69
- Er is een clubje waar je wél bij hoort 71

Zie je eigen aandeel in de mislukking 74
Je mag best een beetje op elkaar lijken (misschien moet het zelfs) 77
Wees professioneel 79
Verliefdheid is (bijna) niet tegen te houden 82
Geld maakt niet gelukkig, maar het helpt wel 86
Ga op tijd weg 88
Het is ook een beetje voor je eigen lol 91
Seks is Heel Erg Belangrijk 93
Alleen seks is ook weer niet alles 99
Wees eerlijk 102
Maak je mooi 104
Maak herinneringen 106
Do be do be do 108
Zeg het gewoon 111
If you want somebody, back off 114
Als hij maar lief voor je is 116
Eigenlijk weet je het allemaal al 118
Zorg dat het thuis goed geregeld is 121
Doe iets wat je leuk vindt, en wat je goed kan 127
Zeg wat je wilt, anders kun je ook niet krijgen wat je wilt 130
Als je oud bent, blijft alles hetzelfde. En is alles anders 131
Je moet helemaal niks 135
Alles gaat kapot 138
Niets gaat verloren 140
Blijf verliefd 142
Kritiek is makkelijker te geloven dan lof (maar daardoor niet per se waar) 145
Youth is (not) wasted on the young 150
We hebben alleen maar verhalen 152
Geef het door 156

Blijf bezig 158
Je komt elkaar altijd weer tegen 163
Je moet alles zelf doen 165
Als er stront mag zijn, is het goed 167
Always sign your own cheques 171
Het gaat om hoe je kijkt als ze de kamer binnenkomen 173
Wees mild voor je vrienden 174
Slaap er een nachtje over 179
Speech! Speech! 181
Ga in therapie 185
Ga ook weer uit therapie 189
Vraag! 190
Probeer niet (te) jaloers te zijn 193
Zeg op tijd nee 195
Wees blij 197
Verzoen je met wie je bent geworden 199
Als het makkelijk was zou iedereen het doen 203
Iedereen doet echt zijn best 204
Wees niet bang 207

Maar ik zou mezelf wel iets toewensen. Namelijk dat ik efficiënter gebruik had kunnen maken van de ervaring van anderen in het uitvinden van mijn eigen, hoogstpersoonlijke weg door het leven. Ik heb te vaak gedacht dat ik het zelf moest uitzoeken. Voor een deel is dat ook de geest van de tijd: we hebben een individualistische sfeer opgetrokken waarin mensen het idee hebben dat ze het allemaal zelf moeten doen. Maar dat is natuurlijk onzin. Het is onzin want alles is al uitgezocht, door iedereen die dat ook weer hoogst individueel en strikt persoonlijk heeft gedaan. Les één: ga vooral te rade bij anderen.

– René Gude

DO NOT FOLLOW ME, I'M LOST TOO

Een paar zomers geleden was ik erg in de war. Ik was verliefd, verhuisd, gescheiden, oververmoeid – dat alles door elkaar en niet per se in deze volgorde.

‘Wanneer wordt het weer leuk?’ vroeg ik, met dikke wallen na alweer een betraande nacht, aan de psycholoog die ik na jaren van weerstand toch maar eens had geconsulteerd.

‘Als je al een poosje in je nieuwe huis zit en er hangt hier en daar weer wat aan de muren,’ zei hij.

Een prettig antwoord. Concreet, met een kalmerende belofte van huiselijkheid.

Bovendien, kan ik inmiddels zeggen, was het waar.

Die kleine, praktische wijsheden had ik toen erg hard nodig, maar nu nog steeds. Eigenlijk altijd al. Woorden moet ik hebben, taal om me aan vast te klampen, mantra's om de demonen het zwijgen op te leggen. Levenslessen, liefst het antwoord op de vraag: ‘Wat is het geheim van een lang en gelukkig leven?’ maar ook gewoon bruikbare, praktische tips voor het volwassen bestaan.

Tot het einde van de puberteit is alles namelijk prima geregeld. En gedocumenteerd. In opvoedboeken kun je precies zien hoe lang een kind hangerig, huilerig en humeurig is omdat het tandjes krijgt. In de puberteit kun je op school stiekem bladeren in je biologieboek naar de pagina's met plaatjes van geslachts-

organen en precies uitvinden hoe het werkt, met die hormonen van jou. Baby, kleuter, puber, alles ben je onder begeleiding. Tot vervelens toe staan mensen je toe te roepen wat je moet doen. ‘Welke middelbare school kies je? Wat ga je studeren? Wat wil je later worden? Wat ga je hierna doen? Wie heb je bij je? Wat doet zijn vader? Kunnen jullie die hypotheek wel aan? Doe je wel een das om?’ En dan ineens, ergens rond je vierentwintigste, wordt het stil. Je mag het zelf weten. Als je er niet uit komt, ga je maar met vrienden praten, of op yoga. Je kunt nog een zelfhulpboek kopen of in therapie, of desnoods je tijd gaan zitten verdoen bij een ex-manager die na zijn burn-out een coachingspraktijk is begonnen. Niemand die je meer zegt hoe het moet. En dat is fijn. Maar soms ook niet. Soms zou ik willen dat er even iemand kwam die zei: ‘Dit heb ik ook gehad. En toen heb ik het zus en zo opgelost.’

Dat helpt.

Alles wat ik nu, zo’n beetje in het midden van mijn leven (stel dat ik het geluk heb een jaar of tachtig te worden) meemaak, is door andere mensen ook al meegemaakt. Andere mensen zijn ook volwassen geworden, verliefd geweest, getrouwd, gescheiden, opnieuw begonnen. Andere mensen hebben ook kinderen gekregen, carrière gemaakt. Ze zijn ziek geweest, in de rouw, dolgelukkig. En alle kennis daarover ligt daar maar ergens in hun hoofd te wachten tot iemand er eens naar vraagt.

Wij hebben in onze cultuur geen traditie van het eren van onze oudsten. We doen wel aardig tegen ze, maar echt serieus nemen we ze niet. Hun tijd is geweest, en die is per definitie nooit zo bijzonder als de onze – die hen trouwens toch te snel gaat.

Die warrige zomer ligt inmiddels gelukkig lang achter me, maar de vragen bleven. En ineens dacht ik: zou ik de antwoorden misschien niet gewoon kunnen vinden bij mensen die al flink ge-

leefd hebben? Mensen van een jaar of zeventig, en ouder? Zouden die mensen niet kunnen helpen bij een soort verkennend zelfonderzoek?

Het werden bijzondere ontmoetingen. Samen met mijn geliefde, Jessica van Geel, reed ik het hele land door om achtereenvolgens Hanneke Groenteman, Nico ter Linden, Willeke Alberti, Hans Wiegel, Anne-Wil Blankers, Paul van Vliet, Hedy d'Ancona, Geert Mak, Erica Terpstra en Herman van Veen te ontmoeten. Ik had de vragen, Jessica, journalist bij onder andere *NRC Handelsblad* en *Vrij Nederland*, de vaardigheden. De bedoeling was steeds een stevig interview, de praktijk bleek meestal een vrolijke middag met oliebollen of broodjes zalm (al naargelang het seizoen) en bijna altijd de vraag: 'We drinken toch nog wel even iets gezelligs?'

Er werd door sommige zeventigplussers flink getwijfeld over mijn verzoek, vaak met de reden 'Ik heb geen levenslessen te delen'. Ik kan me daar veel bij voorstellen, maar ik ben er inmiddels van overtuigd dat dat niet waar is. Van alle geïnterviewden heb ik veel opgestoken, soms zonder dat zij zich ervan bewust waren. Daarnaast merkte ik hoeveel ik tussen de regels door van vrienden, familie en toevallige ontmoetingen had geleerd en besloot dat ook die lessen gedeeld moesten worden.

Ik ben nu veertig, en hoewel ik de schroom van de geïnterviewden deel – 'ik leef maar wat, ik heb geen levenslessen te delen' – wil ik het toch proberen. Dat ik dat durf is mede dankzij filosoof René Gude, de inmiddels overleden Denker des Vaderlands die me het laatste zetje gaf niet te bang te zijn dit boek te schrijven. Hij durfde, onder andere op televisie, zo kwetsbaar te zijn in zijn noodzaak mensen tot andere, positieve inzichten te brengen en heeft me er met diezelfde inspirerende houding van overtuigd dat dit 'een steengoed project' was. Hij hoopte, door steeds een

maandje mee te pikken, de boekpresentatie nog mee te maken. Het heeft helaas niet zo mogen zijn.

Ik denk aan René Gude met grote dankbaarheid.

Alleen al vanwege zijn opmerking dat je het in het leven niet alleen hoeft te doen. Hij zei: ‘Ik heb te vaak gedacht dat ik het zelf moest uitzoeken. Les één: ga vooral te rade bij anderen.’

Die anderen kunnen er ook weer goed naast zitten, en ik zeker. Waarschijnlijk denk ik, als ik dit boek over dertig jaar nog eens doorlees, dat ik er beter mee had kunnen wachten tot ik zeventig was. Maar ja. Het leven is nu.

Op weg naar een van de geïnterviewden voor dit boek, diep in de polder, gaf mijn navigatie het op. Ik besloot maar een stukje achter de enige auto aan te rijden die ik zag. Op de achterraut zat een sticker: DO NOT FOLLOW ME, I'M LOST TOO.

Net als ik, dacht ik. Dus als je tijdens het lezen van dit boek denkt: waar gaat ze in godsnaam heen? Volg mij maar niet, ik ben ook verdwaald.

Maar juist daarom wilde ik die levenslessen verzamelen, antwoorden zoeken op die vragen, te rade gaan bij anderen. Omdat je het niet allemaal alleen hoeft te doen, in het leven.

En ik ook niet.

Utrecht, oktober 2015

NEEM EEN GEIT

We zijn bij Hanneke Groenteman thuis. Een middag vol verhalen, waarvan een groot deel sappig (en dus off the record). Thee, koekjes en na een paar uur praten dan toch maar witte wijn en een nootje. Met mate, want Hanneke hoort kleine hapjes te nemen na de maagverkleiningsoperatie die ze onderging om, vrij laat in haar leven, het lichaam te krijgen dat wat haar betreft altijd al bij haar paste.

Hanneke Groenteman. Als puber smulde ik van haar presentatie van het zondagmiddag-cultuurprogramma *De Plantage* op televisie. Ze is slim, ze is grappig, ze is lief – maar niet ongevaarlijk. Ik vond haar altijd stoer. Zo'n sterke vrouw die in haar eentje een zoon grootbracht en al die tijd is blijven werken, en zichzelf heeft ontwikkeld. Nu is ze oud, volgens de kalender dan. Bijna zesenzeventig als we haar spreken. Toch kun je vrijuit met haar praten over het leven, de liefde, seks en de geneugten van een incidenteel xtc-pilletje.

'Ik weet helemaal niks hoor, ik heb helemaal niks te zeggen,' antwoordt ze op mijn verzoek. Maar langskomen mag altijd, want dat is sowieso gezellig. Hanneke blijkt, in weerwil van haar bescheiden houding, vol te zitten met levenslessen (waarover later meer) en zelfs met de les die de titel van dit boek zal brengen. 'Ik heb in mijn leven ongelooflijk veel plezier gehad van een verhaal dat Renate Rubinstein mij geloof ik heeft verteld,' vertelt

ze. ‘Een verhaal waar je echt wat aan hebt in je leven.’

Wij nemen nog een nootje en kruipen naar het puntje van onze stoel.

‘Een arme, oude Joodse man woont in een heel klein hutje met vijf kinderen en een zwangere vrouw. Ze kunnen hun kont niet keren, het is veel te vol. Die man is ten einde raad, gaat naar de rabbijn en zegt: rabbi, ik heb een huisje, vijf kinderen, mijn vrouw is zwanger, ik word helemaal gek in dat kleine hutje, wat moet ik doen? De rabbijn zegt: neem een geit in huis. Die man denkt: een geit? Maar hij doet alles wat de rabbijn zegt en koopt dus die geit. In dat volle hutje, met die zwangere vrouw en die vijf kinderen, komt een poepende, piesende geit. Hij wordt helemaal gek natuurlijk en gaat een week later naar de rabbijn terug. Hij zegt: rabbi, die zwangere vrouw, die vijf kinderen, die geit, wat moet ik doen?’

Zegt de rabbijn: doe die geit weg.’

Ik kijk wazig, vermoed ik, want Hanneke legt uit: ‘Dan heeft hij ruimte, snap je? Dus wij hebben heel vaak in de familie dat iemand zegt: die heeft een geit. Iemand heeft bijvoorbeeld een afspraak en die ander belt af. Of je gaat er zelf niet naartoe, en merkt dan dat je ervan geniet dat je niet hoeft. Dan was het een geit.’

Verdomd. Wij kunnen dat ook hebben, dan zeggen we tegen elkaar: we gaan naar de film en spreken af met die en die. Of niet. En dat ‘of niet’ zeggen, dat voelt dan heel goed.

Hanneke: ‘Dan was het een geit.’

De les is eigenlijk: doe die geit weg. Want een geit nemen, dat heb je vaak gedaan. Je hebt het alleen niet doorgehad. Als je te druk bent, gestrest, slecht slaapt, niet aan jezelf toekomt, niet leuk bent: zoek de geit. En doe hem dan weg.

JE KUNT HET LEVEN BETER DOEN
(OF SLECHTER)

Een actrice, een schrijver, drie politici, een cabaretier, een zanger, een zangeres, een presentatrice en een dominee.

Die laatste had ik echt nog wel nodig. Natuurlijk, ze zijn allemaal niet achterlijk, de mensen die we spraken. Ze hebben allemaal nagedacht over het leven, en vooral: geleefd. Maar dominee Nico ter Linden moest erbij, omdat hij anders is.

Ik kende hem vooral van zijn serie *Het verhaal gaat...* Een reeks boeken waarin hij de verhalen uit de Bijbel op zo'n manier opnieuw vertelt dat ik ze begrijp en inspirerend vind. In de wereld van Ter Linden is het geloof liefdevol, intelligent en tolerant. Zo'n man, zo'n wijze man die veel mensen heeft gesproken terwijl ze op de hoogte- en dieptepunten van hun leven waren aangekomen, die veel heeft gereflecteerd op menselijkheid en menselijk gedrag, zo'n man van God, die kun je toch ándere dingen vragen.

Misschien, als ik in de joodse of islamitische traditie was opgegroeid, had ik een rabbijn of een imam gevraagd, maar ik ben een kind van de christelijke traditie. En zelfs dat maar lafjes, hoewel ik nooit het podium op ga zonder een kruisje te slaan – een erfenis van mijn lieve katholieke godsdienstjuf op de lagere school. Zelfs een ongelovige als ik kan niet om de grondtoon van

haar eigen cultuur heen, en de Bijbel klinkt daar nou eenmaal sterk in door. Wat ik, als het maar liefdevol, intelligent en tolerant is, mooi vind.

En daarom zitten we dus, op een winterse middag, in de gezellige woonkamer van het echtpaar Ter Linden. Nico heeft wat dingen opgeschreven. Anders dan de meeste andere wijzen die we raadplegen, heeft hij niet gezegd 'Ik doe maar wat hoor, ik heb geen levenslessen'. Die heeft hij namelijk wel. Het is zijn vak. Zijn leven. Dus aan hem durf ik te vragen, voor ik deze hele onderneming ten onrechte serieus ga nemen: heeft het zin? Heeft het zin om te zoeken naar wijze woorden, levenslessen, of is dat de zoveelste variant op de illusie van een maakbaar leven?

We nemen nog een kopje thee, leggen de door mevrouw Ter Linden gemaakte sandwiches even opzij en beginnen met de hamvraag: kun je het leven beter of slechter doen? Nico ter Linden had er al over nagedacht. Hij zit op de leren bank in corduroybroek, lamswollen trui én zijn element als hij zegt: 'In mijn pastoraat probeer ik altijd om te beginnen mensen uit dit schema van goed en kwaad te halen, want het belemmert vrije waarneming. Voor je gaat oordelen, over jezelf of over een ander, in termen van goed en kwaad kun je beter zo onbevangen mogelijk bezien wat er speelt. Wat valt er, los van goed en kwaad, over te zeggen? Verboden gevoelens en gedachten mogen dan vrijelijk geventileerd worden. Je zult zonder twijfel alles ánders willen doen, maar laat dat dan in vrijheid gebeuren, niet uit boosheid. Uiteindelijk moet je als een "verlost" mens kunnen zeggen: *I did it my way.*'

Kortom, beter of slechter, dat is niet aan de orde, aldus Ter Linden.

Dat doet me denken aan een van de nagelaten lessen van filosoof René Gude: 'Neem steeds de tijd om terug te kijken naar wat je hebt gedaan, en doe dat met een zekere mildheid.'

Maar ja. Die mildheid, die is mooi achteraf, in de reflectie, maar vóóraf kun je toch zeker wel proberen de dingen zo goed mogelijk te doen?

Nico ter Linden: ‘Ik was al lang predikant, in Stompetoren, bij de boeren, en toen hebben ze me gevraagd of ik ook twee dagen in de gevangenis kwam werken. Dat vond ik enig om te doen. Als ik uitgekeken raakte op de boeren ging ik naar de boeven, en omgekeerd. Dat hield mekaar mooi in evenwicht. De eerste keer dat ik bij die gevangenis kwam! Deur open, deur dicht, nog een deur open. Herrie van hol metaal en een brigadier die zei: die jongen van cel nummer 21, Jan, die wil met u spreken. Dus ik zei: prima, laat hem maar komen. Hij kwam de kamer binnen, we praatten even, en ik dacht nog: ik begin niet over zijn delict, maar dat deed hij zelf vrijwel meteen. Hij had een moord gepleegd. Hij zei...’ Ter Linden kijkt naar zijn handen die een wurgende beweging maken. ‘... Ik moet nog steeds lachen als ik eraan denk. Ik dacht: god, zou hij hem gewurgd hebben? Ik bakte er helemaal niets van. Wat moest ik daar nu weer op zeggen? Ik weet niet wat ik gezegd heb, maar het kan nooit goed zijn geweest. Ik dacht vooral: ik ken mijn vak niet, ik weet niet hoe ik met zo’n gek moet praten.’

Ter Linden heeft nog meer herinneringen aan zijn begintijd. ‘In diezelfde periode had ik een jonge alleenstaande boer die bij me langskwam en vroeg of ik een boekje over homoseksualiteit had ‘Want ik heb een vriend en ik wil dat boekje aan hem uitleenen’. Daar deed ik niets mee. Ik gaf hem dat boek, verder deed ik niets. Ach. Het is een beroemd joods verhaal. Dan gaat er iemand naar de rabbijn en zegt: een vriend van mij dreigt zijn geloof te verliezen, weet u wat voor hem? Zegt de rabbijn: wat een rare vriend heb je, waarom komt hij me dat niet zelf vragen? Zegt die man: ik denk dat hij zich schaamt. Dan zegt de rabbijn: maar dat geeft toch niet, hij had toch kunnen zeggen dat hij voor

een vriend kwam? Maar bij die boer heb ik dat niet gedaan. Ik heb hem een krampachtig, gereformeerd boekje gegeven en er verder niet over gesproken. Ook toen dacht ik: ik ken mijn vak niet. Toen ben ik in de leer gegaan. Ik ben in Nijmegen gaan studeren bij professor Berger. Dat was een briljant pastoraal theoloog en psycholoog. Goed katholiek priester, geestige man ook. Daar heb ik erg veel geleerd. Bijvoorbeeld dat als een moordeenaar lacht: wat kan dat betekenen? Dat is schaamte. Een voetballer die zijn kans mist, gaat lachen. Het moet iets van schaamte zijn. Ik had kunnen zeggen: het houdt je heel erg bezig, hè Jan? Dan blijf je bij hem. Dan sla je het niet dicht met moraal.'

Kun je het leven beter of slechter doen? Zoals het een goede geestelijke betaamt laat Ter Linden mij zelf het antwoord zoeken.

Ja, ik denk van wel.

Je kunt fouten maken, leren en raad vragen en wijzer worden, bijvoorbeeld van een oude professor, of een dominee – of een boek.

HOU NOOIT EEN COMPLIMENT VOOR JE

Sommige waarheden debiteer je al zo lang dat je niet eens meer weet van wie je ze gestolen hebt. Het principe 'je mag nooit een compliment voor je houden' breng ik al zo lang in de praktijk dat ik vermoed dat ik het toch echt zelf verzonnen heb.

En dat ik dat deed heeft natuurlijk te maken met die andere waarheid: 'Mensen behandelen je zoals ze zelf behandeld willen worden.'

Ik ben dol op complimenten geven, want ik ben dol op complimenten krijgen. Het maakt me niet eens veel uit waarover. De tandarts zei laatst tegen me: 'Wat heb jij een mooi gezond tandvlees. Lekker roze. Goed hoor.' En pas toen ik weer thuis was en me afvroeg waar dat fijne, enigszins jarige gevoel ook weer van kwam bedacht ik: o ja. De tandarts vindt dat ik mooi tandvlees heb. Een kinderhand is gauw gevuld, kun je denken, maar volgens mij geldt dit voor veel mensen. Dus ik hou me nooit in, zeg tegen vaders op het schoolplein dat ze mooie schoenen aan hebben en stuur brieven naar mensen die ik goed vind.

Dat heeft me al veel geluk gebracht.

Zo schreef ik als meisje van een jaar of zeventien eens een brief aan Herman van Veen om hem te bedanken voor alles wat ik van hem had geleerd. Ik had zoveel gekeken en geluisterd naar wat hij maakte en daar zoveel aan gehad dat ik vond dat ik het eens moest zeggen, het compliment niet langer voor me mocht

houden. Ik gaf de brief na een voorstelling en werd twee dagen later gebeld door iemand van het management of ik eens een dagje mee wilde kijken bij de repetities. Nog altijd heb ik veel aan de dingen die ik die dag leerde – en aan de herinnering zelf.

Jaren later bracht mijn wet ‘hou nooit een compliment voor je’ me nog groter geluk. Het was december, en er stond een prachtig stuk in de krant over hoe mensen kerst vieren. De auteur had een stel geportretteerd op een flat in Overvecht, de Utrechtse wijk waar ik geboren ben. Het stuk was met zoveel aandacht, zorg en liefde geschreven dat ik er iets over móést zeggen. Ik mailde de auteur, die het doorstuurde aan haar chef. Haar chef mailde mij – en vele interviews, toestanden en jaren later ligt die chef hier nu naast mij in bed.

Zelfs als er uit je complimenten geen grootse ontmoetingen of eeuwige liefdes voortkomen maar een ongemakkelijke glimlach of gewoon geen sjoege, dan nog moet je het altijd blijven doen, vind ik. Het geven kost mij namelijk niets. Zelfs niet aan die ene hautaine vriendin die er nooit echt goed op reageert – waardoor ik zou kunnen denken: zak erin, ik zeg nooit meer iets aardigs over je mooie nieuwe jasjes – kost het mij niets, sterker nog, ook dan geeft het mij iets. Want al is de reactie lelijk en gesloten, ik sta dan in de wereld zoals ik wil: open en vol bewondering.

SCHRIJF EEN BRIEF

Misschien wel het mooiste sms'je dat ik ooit kreeg:

Je komt morgen om elf uur ja vraagteken Xxaw

Eenmaal bij Anne-Wil Blankers (want zij stuurde het) thuis, de volgende morgen om elf uur, mag ik op haar antieke Samsung laten zien waar het vraagteken zit. Haar telefoon mag dan gedateerd zijn, Anne-Wil Blankers is dat niet. Ze is van 1940 (dus reken maar uit) maar in haar hele wezen energiek, jong en open. Je kunt niets over haar lezen of schrijven zonder dat er termen moeten vallen als '*grande dame* van het Nederlands toneel' – en terecht, want dat is ze. Ze ontvangt ons bij haar thuis in de verbouwde boerderij waar ze woont met Ger, al meer dan vijftig jaar haar echtgenoot, en hun zoon Diederik, die zelfstandig woont, maar wel op het erf – hij heeft een spierziekte. Zoon Christo is acteur, dochter Marjolijn leeft niet meer. Zij had het syndroom van Down (Anne-Wil: 'Wij zeiden altijd gewoon dat ze een mongooltje was. Dat ánderen daar nou een scheldwoord van maken. Jammer! Ik vind het lief.') Marjolijn is op tweeëndertigjarige leeftijd overleden.

Als zoiets gebeurt, bij iemand anders dan, dan moet je een brief schrijven, leert Anne-Wil. Zeker als je niet naar de dienst kunt, maar sowieso. 'Ja,' zegt ze terwijl ze koffie voor ons maakt,

‘al zijn het maar acht regels. Het is belangrijk. Toen wij Marjolijn verloren kregen we veel brieven. Je had nog geen mail, geen internet. Dat vond ik toen hartverwarmend. Sommige mensen draaien er een brief lang omheen, anderen zijn directer. Het maakt allemaal niet uit. Het gaat erom dat je moeite doet, dat je erbij stilstaat en iets opschrijft. Ik kreeg ook een brief van Jeroen Krabbé, hij opende met: “Marjolijn is dood”. Dat schrijf je niet zomaar, daar denk je goed over na. Ik vond het heel confronterend en mooi. Ik krijg nu nog de rillingen als ik eraan terugdenk.’

De dood is eng. Iemand aanspreken die net iemand heeft verloren ook. Ik ben altijd heel bang om iets verkeerd te zeggen – en dat zal ik ook wel regelmatig hebben gedaan. Maar andersom heb ik ook gezien hoe fijn het is als mensen die moeite wel doen. Als ze vragen hoe het gaat, of nog beter: iets opgeschreven hebben. Dan is ineens die ene onbeholpen oom die nooit behoorlijk uit zijn woorden kwam heel troostrijk, met zijn herinneringen aan de overledene in een oudemannenhandschrift op rijm in een brief geschreven.

Dus doe die moeite. Ga ervoor zitten en verwoord wat je denkt of voelt.

Het doet ertoe.

Het helpt.

Uitroepeteken.

ACT YOUR AGE

Vroeger kon ik goed dansen. Vond ik zelf. Ik had een soort eigen *moves* waarbij ik heel diep door mijn benen zakte, dieper dan veel andere mensen konden, en dan heel cool weer in één snelle beweging naar boven bewoog op nét die ene gave *break* in de muziek, hup, tot stand. Dat kon ik omdat ik weliswaar nogal zware maar ook heel sterke bovenbenen had. Verder kwam er een hoop geheupwieg bij kijken. Inmiddels betwijfel ik, nu ik dit zo opschrijf, of het ooit cool is geweest, maar iedereen heeft het in elk geval jarenlang welwillend meegespeeld.

Tot ik, nog niet zo lang geleden, op een eindeseizoensfeestje was van een tv-programma waar ik weleens aan meewerk. Ze geven daar altijd heel leuke feestjes, met beroemde mensen en vage types en veel te mooie actrices. Op de dansvloer vind je sowieso die mooie actrices, nonchalant dansend, en mij, samen met de losgeslagen redactie, niet nonchalant dansend. De DJ startte ‘Don’t Stop ’Til You Get Enough’ van Michael Jackson. Dat is mijn liedje. Daarop kan ik mijn moves heel erg goed doen. En zeker als in het midden van het nummer Michael het even helemaal in laat dalen, waarna het op die enorme ‘Oeh!’ weer keihard losgaat. Dan laat ik me alsmaar dieper richting dansvloer zakken, om precies op de ademhaling voor die oeh te herrijzen, als een kiezel uit een katapult, de hele dansvloer in vervoering brengend. Ik kijk er dan bij alsof het allemaal maar een grapje is

natuurlijk, maar ondertussen. Ik doe het toch maar.

Of nee, ik doe het dus niet. Want op Michaels ademhaling vlak voor die oeh wil ik mezelf wel katapulteren, maar een spier in mijn rechterbovenbeen doet niet meer mee en ik val om. Op mijn zij. Op de dansvloer. Als een oud, kreupel schaap dat door de boer overeind gezet moet worden.

Ik zet alle kracht in die ik in mijn linkerbeen vermoed en krijg mezelf overeind, uit de maat. Probeer een gezicht te trekken alsof het allemaal maar een grapje was. De mooie actrices kijken vol mededogen, de redacteurs doen alsof ze het niet gezien hebben en de vage types waren gelukkig gewoon met zichzelf bezig. Maar de schande is onomkeerbaar en de val uit het paradijs definitief. Ik ben hier te oud voor. Ik mag gerust nog op een dansvloer gaan staan, dat wel, maar ik moet me niet meer in mijn hoofd halen dat dat dan gaaf is.

Kinderen schamen zich altijd als hun ouders op familiefeesten de dansvloer op gaan. Ik tenminste wel. Mijn moeder danst, net als haar hele generatie, met pasjes op de plaats en door óm de maat de ene of de andere schouder op te tillen, links-rechts, links-rechts, alsof ze jeuk in afwisselend hun ene en dan weer hun andere oor hebben maar daar heel gutig mee omgaan. Mijn vader springt gewoon zo snel mogelijk achter het drumstel en gaat daar met heel veel *swag* zitten doen alsof hij bij de band hoort.

‘Nu ben ik ook zo gênant voor mijn kinderen,’ zeg ik tegen een vriendin. ‘Die gaan zich ook zo schamen voor mij als ik dan op een feestje de dansvloer op ga. Verschrikkelijk toch?’

‘Welnee,’ zei zij. ‘Weet je wat mij erg lijkt? Als je als kind moet zeggen: kijk dan, die twee die daar zo ontzettend gaaf staan te dansen, dat zijn mijn ouders.’

Zoals de grote wijsgeer Prince al zei: *act your age, not your shoe size, baby*. Als je eruitziet alsof je oké bent met je leeftijd, lijkt je jonger dan wanneer je je best doet er jonger uit te zien.

Kijk maar naar Hanneke Groenteman. Ze is nooit die oude mevrouw tussen al die jonge mensen. Ik vertel haar dat ik dat in haar bewonder. Zelf ben ik bang dat ik vanaf mijn veertigste alsmear meer zo'n knarrige oude pot word – dat ik zuur zeg: dat heb ik allang gedaan. Hanneke werpt tegen dat ze zelf misschien 'te jong is in een oud lichaam'.

'Deze tijd is zo spannend,' vertelt ze. 'Kijk maar wat er nu op de dansvloer gebeurt. En wat ze met nieuwe media doen. Terwijl ik de oude dingen ook koester, maar écht *exciting* vind ik de dingen die nu bedacht worden. Zo'n ontwerper als Daan Roose-gaarde, daar word ik helemaal warm van. En ik wil dj Tiësto nog wel zien op Ibiza... Het hele jonge leven, ik zou er niet aan moeten denken om daar niet van te genieten. Het is ook het fijne van deze tijd, dat je van alles kan snoepen.'

Neelie Kroes, ook zo'n voorbeeld. Keurig zeventigplus in de keuze van sieraden en mantelpakjes, maar toch een soort hippe Alexander Klöpping vanbinnen. Ze probeert niet mee te doen met de snelle wereld van internet, start-ups en andere zaken waar de meeste zeventigplussers zenuwachtig van zouden worden, nee, ze bepaált die zaken. Goede vrouw om eens kledingadvies aan te vragen, bedacht ik toen ik eens met haar in een kleedkamer belandde. Zij werd opgemaakt, en ik zag mijn kans schoon om haar deskundige blik eens over mijn kledingkeuze voor die avond te laten schijnen.

'Het hangt ervan af,' zei ze. 'Wat wil je uitstralen?'

Goede vraag. Zo goed dat ik er meteen van dichtsloeg. Neelie gaf college: 'Kijk, alleen dat bloesje staat heel jong. Met het jasje erover is het meer *distingué*.'

‘Wat zou u doen?’ vroeg ik.

‘Mét jasje,’ zei ze.

Dus dat deed ik. Die avond dan. Want ik wilde wel eens iets distinguéés uitstralen. En toen ik een andere avond dacht: vandaag ben ik heel jong, deed ik alleen het bloesje aan.

Want wat *acting your age* is bepaal je natuurlijk nog altijd zelf. Kijk maar naar Neelie. En naar Hanneke.

VERTROUWEN GEEFT VERTROUWEN

We leven in een *low trust society*, hoorde ik laatst op de radio. Mensen hebben weinig vertrouwen in ambulancebroeders, leraren en agenten. De enigen die we nog minder vertrouwen dan gezagsdragers, zijn politici. Ik zat in de auto en luisterde, terwijl ik door Zeeland reed. Ik passeerde het zoveelste geïmproviseerde kraampje met een bord: KERSEN, 1 EURO. Er zat niemand bij. Net als bij de eerdere tafels met aardappels, eieren en zee-kraal die ik was tegengekomen stond ook hier een oud cacaoblik of dichtgeplakt emmertje waar jodenkoeken in hadden gezeten. Daarin werd je als klant geacht je euro's te deponeren – wat je dus ook doet, want zoveel blind vertrouwen durf je niet te beschamen.

Oké, het is Zeeland. Misschien dat het zo'n standje in de Randstad anders vergaat. Dat er wel eens iemand een zak jona-golds meepikt zonder een euro in het geldbusje te doen. Of het geldbusje zelf meeneemt. Of het hele kraampje achter in de kofferbak flikkert. Maar het is de moeite waard het op meer plaatsen te proberen.

In datzelfde Zeeland zijn er hier en daar nog strandtenten waar je niet met je pinpas kunt betalen. Als je, zoals ik, voor de zoveelste keer vergeet dat dat nog bestaat en met lege handen bij de kassa staat, gebeurt er iets onverwachts. In plaats van dat de eigenaar boos op je wordt of een onderpand eist, zegt hij: 'Kom

je toch gewoon morgen weer even.’ Wat je dus ook doet! Want vertrouwen geeft vertrouwen.

Oud-vvd-politicus Hans Wiegel gelooft dat dat ook geldt in een werksituatie. ‘Je moet in je werkomgeving zo plezierig opereren dat mensen het fijn vinden om met je te werken. Ik ben heel jong fractievoorzitter geworden. Ik was amper dertig. Het record is nog nooit gebroken. Ik was een jong ventje, een jonge kapitein op de brug zoals ze zeiden, maar ik heb de fractie met heel losse hand geleid. Ik hoefde ook al die stukken niet te lezen die we behandelden in Kamer. Ik zei alleen: als er iets politiek gevaarlijks in zit dan wil ik het weten. Voor de rest, je zoekt het maar uit. Dus áls de algemene politieke koers aan de orde was, lieten ze dat aan mij over. Vertrouwen geeft vertrouwen.’

Ik ben het (zoals zó vaak!) helemaal met Wiegel eens. De mensen met wie ik in het theater werk vertrouw ik blind op hun kunde en verantwoordelijkheid voor het geluid, het licht, de muziek of waar ze dan ook maar over gaan, omdat ik het nou eenmaal niet allemaal zelf in de gaten kan houden – en omdat ik hen zo goed vind. En als er dan iets misgaat hoef ik nooit kwaad te worden, omdat zij het zelf altijd nog veel erger vinden dan ik. Omdat het hun eigen winkeltje is, niet het mijne. Wie vertrouwen krijgt, beschaamt het niet.

‘We sturen u de stukken waarin we u citeren natuurlijk nog even toe,’ zeiden we tegen Hans Wiegel aan het einde van ons gesprek, net als tegen alle andere geïnterviewden.

‘Nee hoor,’ zei hij. ‘Dat hoeft niet. Je maakt er maar wat moois van. Ik ga dat niet allemaal zitten controleren. Dat is jouw verantwoordelijkheid, om het eerlijk op te schrijven zoals ik het verteld heb.’

Vertrouwen geeft vertrouwen.

Zo heeft Hans Wiegel het gezegd.